

Diplomitöö
473480

*Prof. Märmel
rektor
MTV 12.
Meerimäe*

*Wastab diplomitöö nõustate &
võib teha selleks aruandmisele
13. IV, 42*

Märmel

E. V.
TARTU ÜLISKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND

11. aprill 1942
155
TARTU

T Ö Ö V Ö T J A T E K U T S E Ü H I N G U T E

Ü L D I N E O L E M U S .

Diplomitöö.

Ants-Eerik K E R S O N ,
matr. nr. 15594.

1-B *2765*

Tartu 1942.

*Lõpetanud 10. juunil 1942. a.
õigusteaduskonna cum laude.*

24.02.1944 Jammelaas toonud.

Saateks.

Kutseühinguline liikumine on tänapäeval terves reas riigis üks aktuaalseist probleemest. Mis puutub kutseühinguisse Eestis, siis oleme viimaseil aastail võinud kogeda suuri muudatusi nii nende ülesandeis kui ka struktuuris. Ka praegusest maailmasõjast tingitud olustik ei lase kutseühingute tegevust ja organisatsiooni valada stabiilseisse õiguslikesse vormesse. Võime koguni väita, et terve Eesti õiguskord praegu asetseb n.ö. revolutsiooniseisundis.

Ülalmainitud asjaolu valmistab tunduvald raskusi kutseühingulise probleemistiku õigusteaduslikule käsitelule. See kehtib peamiselt dogmaatilise käsitelu suhtes.

Nii ongi käesoleva diplomitöö teemaks valitud töövõtjate kutseühingute üldine olemus ja ainekku käsitletakse ainult teoreetiliselt.

Tartus, 4. aprillil 1942.

Autor.

10

S i s u k o r d.

lk.

§1. Sissejuhatus: Ajalooline ülevaade.....	1
§2. Töövõtjate kutseühingu mõiste määrang.....	6
§3. Töövõtjate kutseühingute mõiste analüüs.....	12
I Koaleerumisvabadus.....	13
II Töövõtjate kutseühing k u t s e ü h i n g u n a.....	19
A. Töövõtjate kutseühingu ülesanded.....	19
B. Töövõtjate kutseühingu tegevus.....	22
III Töövõtjate kutseühingu t ö ö v õ t- j a t e ü h i n g u n a.....	37
A. Töövõtja mõiste.....	37
B. Töövõtjate organiseerumise alused....	38.

Tekstis esinevad sümbolid:

KÜ - kutseühing.

TV - töövõtja.

§ 1. Sissejuhatus. Ajalooline ülevaade.

Et paremini mõista töövõtjate kutseühingute olemust, on lühike ajalooline ülevaade vältimatu¹. Seepärast olgugi mõned leheküljed pühendatud eelkõige sellele. Töövõtjate kutseühingute ehk koalitsioonide² tekkimise algus asetub ajajärku, mis moodustab üleminekuaastme feodalismist kapitalismile.

¹ Vt. Das Recht der beruflichen Vereinigung, Band III, Genf 1928, lk. 1.

² Kuigi üldiselt koalitsioonide või ka koalitsioonide all kitsamas mõttes mõistetakse nii töövõtjate kui tööandjate kutseühinguid, tarvitatakse käesolevas töös seda väljendit siiski vaid töövõtjate kutseühingute tähistamiseks. Põhjendamatuks üldkehtiva terminoloogia moonutamiseks ei osutu säärane seisukoht juba seepärast, et, esiteks, koalitsiooni prototüübiks oli ikkagi TV KÜ ja et, teiseks, terves reas riikides üldse puuduvad tööandjate KÜ - d.

Uue aja algul, tsunftikorra lagunemisel, teravnesid vastu-
olud meistrite ja sellide vahel. Sellide fraktsioonid tsunftides, olles varem
asutatud lihtsate sõprusühingutena, hakkasid ikka enam ja
enam kujunema majandusliku võitluse
organisatsioonideks meistrite vastu. See-
juures korraldasid mainitud sellide ühingud töötingimuste
parandamise sihiga, tarvitades tänapäeva terminoloogiat, ka
streike ja boikotte. Neis ühinguis tulebki näha tänapäeva
koalitsioonide eelkäijaid³.

Kui feodaalriik sääraseid koalitsioone
sallis, siis politsei riiklikku ideoloogia-
sse nad ei mahtunud. Üllati koalitsi-
ooni keelud, sest igasuguses riigialamate isetege-
vuses ja initsiatiivis arvati peituvat hädaoht riigi julge-
olekule⁴.

Absoltismi seisukoht koalitsioonide suhtes on omane
ka prantsuse revolutsiooni vaimule

³ Vt. Alfred Hueck / H.C. Nipperday, Lehrbuch des Arbeitsrechts, Mannheim-Berlin-Leipzig 1930, lk. 423. - Hugo Sinzheimer, Grundzüge des Arbeitsrechts, Jena 1927, lk.76.

⁴ Vt. Hueck/Nipperday, op. cit., ib.

ja selles vaimus arendatavaile õiguskorrale, nii paradoksaalsena kui see ka ei tunduks. Ajal, mil arvati, et võideldakse vabaduse eest politseiriigi anakronismide vastu, nähti ometi koaleerumisevabaduses o h t u m a j a n d u s l i k u l e l i b e r a l i s m i l e j a i n d i v i d u a l i s m i l e. Oli ju koaleerumisvabaduse sihiks "mängida välja" kodanike kollektiiv üksiku kodaniku, ettevõtja, vastu, mis tolleaegses individualismist läbiimbunud õhkkonnas tundus lubamatu survena ja vabaduse kitsendamisena⁵.

Suurtööstuse tekkimisega ja k a p i t a l i s m i väljakujunemisega XIX sajandi algul m u u t u b k o a l i t s i o o n i d e i s e l o o m. Suurtööstus tõi enesega kaasa palgatööliste massi, proletariaadi. Koalitsioonid saavad nüüd selle proletariaadi majanduslikeks ja hiljem ka poliitiliseks võitlusorganisatsiooneks kapitalistide vastu. Kui enne sellide ühingud peamiselt koosnesid nn. eliittöölitest, siis uued organisatsioonid on tõelised m a s s i o r g a n i s a t s i o o n i d. Nad on k o a l i t s i o o n i d t ä n a p ä e v a m ö t t e s⁶.

⁵ Vt. op. cit., lk. 424. - Das Recht der beruflichen Vereinigung, Band I, Genf 1927, lk. 11.

⁶ Vt. op. cit., lk. 9 jj.

Töölismassi pideva suurenemise ja tema majandusliku seisundi halvenemise tagajärjel ei saanud riigivõim oma endist koalitsioonivaenulist seisukohta enam säilitada, seda enam, et tegelikult ei hoolitudki koalitsioonikeeldudest. Koaleeruti spontaanselt, küll põranda all, küll avalikult. Riigivõim nägi nüüd, et tööandja ja TV j u r i i d i l i s e võrdsuse taga peitub m a j a n d u s l i k e b a v ö r d s u s. A d a m S m i t h olevat tookord öelnud, et kuna tööandja üksinda juba moodustab koalitsiooni, peavad TV-d vastukaaluks samuti moodustama koalitsiooni⁷. Tuleb ju töölisel v ö i d e l d a k a h e l r i n d e l - k a p i t a l i s t i v a s t u p a n u j a k a a s t ö ö l i s t e k o n k u r e n t s i v a s t u⁸.

Arvesse võttes kõike seda, asuti k o a l i t s i o o n i k e e l d u d e t ü h i s t a m i s e l e, hiljem isegi koaleerumisvabaduse ja koalitsioonide k a i t s m i s e l e⁹. Tõkete kõrvaldamisega sai kutseühinguline liiku-

⁷ Vt. op. cit., lk. 9.

⁸ Vt. E. J o o n a s, Ametiühingulise liikumise üldajalugu, Tallinn 1939, lk. 8.

⁹ Vt. H u e c k / N i p p e r d e y, op. cit., lk. 424j.

mine vabad käed ja tänapäeval pole ühiskond koalitsioonideta enam kujuteldav¹⁰.

Nii kujunesid koos kapitalismiga koalitsioonid tänapäeva mõttes ja arenesid välja nende mitmesugused tüübid. Kas nad arendasid majanduslikku või ka poliitilist võtlust, kas nad tunnustasid riiki või mitte, kas nad peale streigi taotlesid ka rahulikku kokkulepet tööandjaga või mitte - ühine peaaegu kõikidele tüüpidele kapitalistlikus ühiskonnas oli võitlus ettevõtja, tööandja huvide vastu. Et säärane võitlus sageli kandis sõjaseisukorra pitserit, hüütakse kapitalistliku majandussüsteemiga riigekoalitsioone sageli võitluskoalitsioonideks¹¹.

Teine iseloom on koalitsioonil sotsialistlikus ühiskonnas. Puudub antagonism TV ja tööandja vahel, mõlema poole huvid on koordineeritud. Viimase isikliku teenistuse suurus ei sõltu niivõrd töölise palga väik-
susest kui kapitalistlikus ühiskonnas. Samuti kannab siin töö-

¹⁰ Vt. J o o n a s , op. cit., lk. 19.

¹¹ "Kampfkoalition". Vt. H u e c k - N i p p e r -
d e y, op. cit., lk. 423.

andja vähem riisikot¹².

See asjaolu asetab koalitsioonile sotsialistlikus ühiskonnas erilaadse pitseri.

§ 2. Töövõtjate kutseühingu mõiste määrang.

Teoreetilise käsitlese ülesandeks on selgitada teatud objekti üldine olemus. Selleks tuleb anda TV KÜ üldine, teoreetiline mõiste ja seda siis analüüsida.

Mõiste määratlemisel tuleb avastada säärased tunnused, mis TV KÜ eraldaksid kõikidest teistest nähtustest ja mis, liidetuina mõisteks, annaksid viimasele säärase mahu, et sinna mahuksid kõik oleviku ja mineviku, kõik kodu- ja välismaised koalitsioonid.

Asudes nüüd TV KÜ mõiste määratlemisele, võime kõigepealt konstateerida, et ta esineb meie kujutelus isikute paljusena, inimkolektiivina. Mitte mehaa-

¹² Sotsialistliku /b o l š e v i s t l i k u/ majandussüsteemiga riikides puudub tööandja kapitalistlikus mõttes täiesti. Temagi töötab kindla palgast, nagu tööline.

n i l i s t i n i m k o g u m i t¹³ ei tule siin mõelda, vaid terviklikku, homogeenset isikute paljust, inimesi, kes tunnevad end kokku ja ühte kuuluvat. - Seepärast võime koalitsiooni nimetada s o t s i a a l s e k s i n i m k o l l e k t i i v i k s.¹⁴

On ilmne, et koalitsioonis olelevad mingisugused juhtnöörid käitumiseks, et seal valitseb mingisugune k o r d . Koalitsiooni liikmed aga ei korralda oma käitumist ise, ise-
seisvalt¹⁵, vaid seda teeb j u h t k o n d . Viimane määrab korraprintsiibid ja neile alistuvad teised kollektiivi liikmed. Sellisena TV KÜ on organiseeritud, juhitud sotsiaalne inimkollektiiv, on seega o r g a n i s a t s i o o n .¹⁶

Edasi arutelles ilmneb, et koalitsioonis liikmed ei alistu juhtkonnale mitte konventsionaalsusest, otstarbekuse kaalutlusist¹⁷, vaid et neil on õ i g u s l i k k o h u s -

¹³ Mehaanilise inimkogumi moodustavad, näiteks, teatud tänaval askeldavad, siia-sinna ruttavad linnaelanikud. - A.T.K l i i m a n n , Õiguskord, Tartu 1939, lk. 92.

¹⁴ Op. cit., lk. 93 jj.

¹⁵ Säärase j u h i t a m a t u inimkollektiivi võib moodustada, näiteks, grupp nädalalõppu veetjaid isikuid. - Op. cit., lk. 94 j.

¹⁶ Vt. Op. cit., lk. 97 j.

¹⁷ O t s t a r b e k u s e kaalutlusist alistub juhile, näit., alpinistide rühm. - Op. cit., lk. 98.

tus alistuda. Vastavalt sellele evib juhtkond võimu, tal on õigustus juhtida ja luua selleks õigusnormistikke. Seepärast võime väita, et TV KÜ on juriidiline organisatsioon.¹⁸

Koalitsioon oleleb ainult iseenda jaoks, tegutseb iseenda huvides, rakendub iseenda sihtide teenistusse. Tema olemasolu ei eelda mõne teise organisatsiooni eksistentsi; ta on selles mõttes iseseisev.¹⁹ Nii oleme õigustatud kons-
tateerima, et TV KÜ on korporatsioon.²⁰

Koalitsiooni juhtkond on õigustatud oma korporatsiooni elu korraldama mitte ainult üksikuil, konkreetseil juhtumel, alistudes kõrgemalt poolt antavaile üldisile põhimõteteile, vaid võib neid üldpõhimõtteid luua teatud määral ka ise. Ta võib anda mitte üksnes üksikakte²¹, vaid ka üldakte. Sellekohaselt TV KÜ omab autonoomiat, on autonoomne korporatsioon.²²

¹⁸ Vt. op. cit., lk. 98 jj.

¹⁹ Iseseisvuse ta juriidilised organisatsioonid on, näit., polaarekspeditsioon, parlament jne. - Op. cit., lk. 102.

²⁰ Vt. ib.

²¹ Ainult üksikaktidega korraldab oma elu administratiivne omavalitsus. - Op. cit., lk. 106.

²² Vt. Op. cit., lk. 108.

Mitmesugused autonoomsed korporatsioonid erinevad üksteisest oma v õ i m u u l a t u s e poolest, s.t., tegelikult selle poolest, millisel jõutasemel asub kõrgemajõuline üldakt, mida nad on õigustatud andma oma elu korraldamiseks.²³ Riik, osariik, autonoomne osariik - seega e t a t i s t l i - k u d²⁴ autonoomsed korporatsioonid - annavad p õ h i s e a - d u s e.²⁵ Riiki inkorporeeruvad i n t r a e t a t i s t - l i k u d korporatsioonid²⁶, seega endastmõistetavalt ka TV KÜ.

I n t r a e t a t i s t l i k u d korporatsioonid moodustavad teatavasti kas t e r r i t o r i a a l s e l või p e r s o n a a l s e l printsiibil, vastavalt sellele, kas neisse koonduvad isikud oma e l u k o h a või mõne muu personaalse omaduse, eestkätt just h u v i järgi.²⁷ On ilmne, et TV KÜ pole kogukondlik, vaid h u v i k o n d l i k k o r - p o r a t s i o o n.

Huvikondlikud korporatsioonid liigituvad selle h u v i i s e l o o m u alusel, mis isikuid ühendab ühiseks korporat-

²³ Vt. op. cit., lk. 110.

²⁴ Vt. op. cit., lk. 109.

²⁵ Vt. op. cit., lk. 112.

²⁶ Vt. op. cit., lk. 109.

²⁷ Vt. op. cit., lk. 109 j.

siooniks . Koalitsiooni puhul on meil tegemist k u t s e h u v i g a .

Kutsehuvi määrab koalitsiooni ü l e s a n d e , määrab ta t e g e v u s e l a a d i , sest ei saa ju viimane arendada mistahes tegevust, kui temasse ollakse koondunud ainult teatavate huvide rahuldamiseks. TV KÜ ülesandeks on, nii siis, k u t s e h u v i d e t e e n i m i n e . Võime seega väita, et TV KÜ on huvikondlik intraetatistlik autonoomne korporatsioon, mille ü l e s a n d e k s o n o m a l i i k m e t e k u t s e h u v i d e t e e n i m i n e .

Selle lausega oleme määranud TV KÜ kutselisuse tunnuse, seega eraldanud kutseühingud²⁸ teisist ühinguist. TV KÜ pole aga, nagu selgub juba tema väljendist, mitte mistahes kutseühing, vaid just t ö ö v ö t j a t e ühing. Tema liikmeskonnana võivad moodustada üksnes töövõtjad.

Nii võime juba sõnastada esialgse definitsiooni, mille järgi TV KÜ on t ö ö v ö t j a t e h u v i k o n d l i k i n t r a e t a t i s t l i k a u t o n o o m n e k o r -

²⁸ T a v a l i s e l t m ö e l d a k s e k u t s e ü h i n g u a l l k a s t ö ö v ö t j a t e v ö i s i i s t ö ö a n d j a t e k u t s e ü h i n g u i d . O n a g a m ö e l d a v k a s ä ä r a n e K Ü , k u h u e i k u u l u e i t ö ö a n d j a d e g a t ö ö v ö t j a d - n ä i t . m ö n i v a b a k u t s e l i s t e K Ü .

poratsioon, mille ülesandeks on oma liikmete kutsehuvide teenimine.²⁹

Sellest võrdlemisi pika sõnastusega määrangust, mille tuletasime inimkollektiivide liigitusest, võime kõrvaldada terve rea väljendeid. Viimased pole määrangule olulised siis, kui see ka ilma nendeta annab edasi mõiste täpse mahu. Seepärast võime kõrvaldada kõigepealt sõnad "h u v i k o n d l i k" ja "i n t r a e t a t i s t l i k", sest mõlemate tähenduse annavad edasi väljendid "töövõtjate" ja "kutsehuvide teenimine". Pole ju mõeldav, et tegelikult saaks k o g u k o n d l i k u või e t a t i s t l i k u korporatsiooni liikmeiks olla ainult töövõtjad, või et nende korporatsioonide ülesandeks saaks olla ainult kutsehuvide teenimine. Lõpuks võime kõrvaldada väljendi "a u t o n o o m n e", sest m i t t e a u t o n o o m s e k s korporatsiooniks osutub üksnes a d m i n i s t r a t i i v n e o m a v a l i t s u s, mis on õigustatud tegutsema ainult üksikaktidega.³⁰ On aga ilmne, et ainult üksikaktidega ei saa tõeliselt teenida mingisuguseid "huve".

²⁹ Vrd. H u e c k / Nipperdey, lk. 412 j. - W a l t e r K a s k e l, Arbeitsrecht, Berlin, 1928, lk. 274.

³⁰ Vt. nota 21.

Peale säärast "puhastust" võime lõplikult defineerida, et töövõtjate kutseühing on töövõtjate korporatsioon, mille ülesandeks on oma liikmete kutsehuvide teenimine.

§ 3. Töövõtjate kutseühingute mõiste analüüs.

Inimkollektiivide liigitusel kasutatud mõisted kuni eraõiguslike korporatsioonide ehk nn. eräühingute mõisteni ei vaja täiendavat käsitelu. Meenutame, et viimaseid liigitati nende ülesannete, resp. tegevuse alusel ja saadi kutseühingute alaliik. Selgitamist vajabki kõigepealt see kutseühingu-tunnus, s.t., TV KÜ ülesanded ja nende täitmiseks arendatav tegevus.

Kutseühinguid liigitati nende liikmete teatud omaduste alusel ja saadi töövõtjate kutseühingute alaliik. Nii vajabki, teiseks, käsitelu töövõtja mõiste ja üldse TV KÜ liikmeskonna probleem. Teiste sõnadega, vaatleme koalitsiooni kui töövõtjate ühingu.

Kogu TV KÜ probleemistikuga aga seondub lahutamatult koaleerumisvabaduse probleem. Ilma seda käsitamata ei saa täielikult selgitada koalitsiooni olemust. Seejärel suuname oma tähelepanu kõigepealt sinna.

I Koaleerumisvabadus.

Meenutame eelmisest paragrahvist, et korporatsioonid liigituvad võimu ulatuse alusel. Asetame riigi kui kõrgeima võimuga ühiku vastakuti koalitsioonina kui riiki inkorporeeritud ühikuga. Arusaadavalt riigi kõrgeim võim on kõrgem TV KÜ võimust. Viimane alistub riigi võimule, on tema suhtes subordinatsiooni asendis. Seega riik määrab ja sätib koalitsioonile võimalused eksisteerimiseks.

Kõigepealt võib riik TV KÜ keelata. Säärane suhtumine väljendub koaleerumiskeeluse.³¹

Riik võib koalitsiooni ka sallida. See tähendab,

³¹ vt. §1.

et ta ei võta ideoloogilist seisukohta tema suhtes. Küll võivad aga seisukohta võtta haldusorganid oma üksikaktidega, samuti aga ka, nn. eravõimud, peamiselt majanduslikud võimud, majanduslikude sanktsioonidega koalitsiooni vastu.³² Säärane suhtumine võib seega faktiliselt osutada keelavaks suhtumiseks.³³

Riik võib, kolmandaks, TV KÜ kaitsta - nii haldusorganite kui ka eraisikute vastu.³⁴ Seda teeb ta, kindlustades töövõtjaile koaleerumisvabaduse.

Teatavasti evib kodanik riigis nn. põhiõigusi ehk -vabadusi, mis liigituvad inimi- ja kodanikuvabadusteks, vastavalt sellele, kas nad kuuluvad inimesele ürgselt või järelduvad tema kuuluvusest riiki. Kodanikuvabaduste ühe tüübina tuntakse ühinemisvabadust, see on kodanike vabadust ühineda üldse nn. eraühinguks. Ühinemisvabadusest tavatsetakse oma erilaadse aja-

³² Vt. Hueck / Nipperdey, lk. 424 j.

³³ Tabavalt iseloomustab sellist koalitsioonide seisundit Lotmar Hueck / Nipperdey juures, lk. 425: "Die Koalition ist frei, nämlich vogelfrei..."

³⁴ Vt. op. cit., lk. 425.

loolise kujunemise³⁵ tõttu eraldada vabadust asutada koalitsioone ja astuda nende liikmeks. Seda vabadust nimetatakse koaleerumisvabaduseks³⁶ ja vastavaid ühinguid koalitsioonideks.³⁷

Kuigi vabadus asutada koalitsiooni tähendab ühtlasi vabadust astuda olemasoleva koalitsiooni liikmeks ja ümberpöörduvalt, eristatakse siiski subjektiivset koaleerumisvabadust³⁸ kui vabadust ühineda olemasoleva koalitsiooniga ja objektiivset³⁹ - kui vaba-

³⁵ Vt. § 1. - Anton Erdel, Das Arbeitsrecht, I Teil: Kollektives Arbeitsrecht, Leipzig, 1923, lk. 4: "Das Koalitionsrecht ist also im Grunde genommen nichts weiter als ein besonderer Fall des Vereinigungsrechts, des Vereinsrechts überhaupt." - Kaskel, lk. 277.

³⁶ Kaskel, lk. 277, nimetab koaleerumisvabadust "Koalitionsrecht im subjektiven Sinne" ja kõrvutab teda "õigusega näha, süüa, jalgutada minna jne." Seevastu Kandeler, lk. 39, eitab koaleerumisvabaduse säärast iseloomu ja kõrvutab teda valimisõigusega, nimetades teda seejuures "subjektiivseks avalikuks õiguseks." Selle probleemi lahendamisel pole aga käesoleva töö raamides ei teoreetilist ega praktilist tähtsust.

³⁷ Vt. nota 1.

³⁸ Vt. Paul Vihailem, Kehtiv tööõigus, autoriseeritud konspekt, Tallinn 1939, lk. 95.

³⁹ Vt. ib.

dust asutada koalitsioone. Objektiiivse ja subjektiivse koaleerumisvabaduse eristamise põhjus seisneb selles, et mõlemad võivad alluda erinevatele kitsendustele riigi poolt.

Koaleerumisvabadust sätib koaleerumisõigus.⁴⁰ Seejuures on subjektiivne koaleerumisvabadus kindlustatud tavaliselt põhiseaduslikes aktetes.

Koaleerumisõigus adresseerub eelkõige riigiorganitele ja kohustab neid mitte rikkuma TV koaleerumisvabadust.⁴¹ Koaleerumisõigus võib aga sama kohustusega adresseeruda ka eraisikutele ehk nn. eravõimudele.⁴² Viimastel on sel juhul keelatud mistahes abinõudega takistada töövõtjaid koaleerumast.

Koaleerumisvabadust ülalesitatud mõttes nimetatakse ka positiivseks koaleerumisvabaduseks. Paljuvaidlud

⁴⁰ Vt. Kaskel, lk. 227: "Begrifflich versteht man unter dem Koalitionsrecht im objektiven Sinne / = autori "koaleerumisõigus" / die Rechtsnormen darüber, ob und inwieweit... Arbeitnehmer zu Berufsvereinen...zusammentreten dürfen, bzw. ob und inwieweit sie hier beschränkt sind."

⁴¹ Vt. Hueck / Nipperdey, lk. 431.- Sinzheimer, lk. 91: "Als Recht, das sich gegen die öffentlichen Gewalten wendet, ist das Koalitionsrecht ein negatives Recht, das heisst das Recht auf eine staatsfreie Sphäre im Umfange der Koalitionsfreiheit. Es drückt

on küsimus, kas sellest järeljub ka negatiivne koaleerumisvabadus, s.t. töövõtja vabadus mitte koaleeruda. On selge, et nt. koosolekutevabadusest, ühinemisvabadusest üldse jne. järeljub paratamatult ka vabadus koosolekuid mitte pidada, mitte ühineda jne.

Koaleerumisvabadusel on aga, võrreldes teiste vabadustega, erisugune iseloom. TV koaleeruvad sellepärast, et nad kollektiivina suudavad oma huvisid paremini rahuldada, kui üksikuina. Koalitsiooni kohta on, rohkem kui ühegi teise kollektiivi kohta, kehtiv lause "Ühendasess peitub jõud." See koalitsioonis peituv "jõud" saab töövõtjate kutsehuvide teenimises olla maksimaalselt tagajärjekas, kui kõik töövõtjad on tema liikmed. Mida rohkem töövõtjaid aga on koaleerumata, seda nõrgem on koalitsioon. Nii et riik, kes kaitseb positiivset koaleerumisvabadust, ei ole loogiliselt konsekvantne, kaitstes samal ajal ja samavõrdselt ka "negatiivset koaleerumisvabadust." Seepärast võime väita, toetudes just koaleerumisvabaduse eri-

sich aus in dem Anspruch an alle öffentlichen Gewalten, sich jeden Eingriffs in die Koalitionsfreiheit zu enthalten."

42 Vt. Hueck / Nipperdey, lk. 431. - Sinzheimer, lk. 92. - Kaskel, lk. 279 j.

Ex lib. univ. Tart.

pärasele loomusele, võrreldes teiste vabadustega, et positiivsest koaleerumisvabadusest ei järeldu loogilise paratamatusega negatiivne koaleerumisvabadus.⁴³ Viimane peab olema eriti väljendatud kehtiva õiguse sätteis.

Negatiivse koaleerumisvabaduse kitsendamine või keelamine tähendab õieti indiviidi vabaduse piiramist kollektiivi huvides. Ka igasuguse teise indiviidi vabaduse piiramise suhtes tuleb asuda ülalesitatud seisukohale, muidugi aga ainult siis, kui see tõeliselt tuleb kasuks koalitsioonile.

Koaleerumisvabaduse kasutamise otseseks eesmärgiks on koalitsiooni loomine⁴⁴ või juba olemasoleva koalitsiooni liikmeks astumine. Seepärast järeldeb koaleerumisvabadusest kõigepealt koalitsiooni vabadus eksisteerida.⁴⁵

⁴³ Vrd. analoogilist seisukohta ja argumentatsiooni Saksa Veimari põhiseaduse § 159 kohta. - Hueck / Nipperdey, lk. 439, - Sinzheimer, lk. 81. Contra Hueck / Nipperdey ja Sinzheimer vt. Kaskel, lk. 279.

⁴⁴ Vt. Hueck / Nipperdey, lk. 448 j.

⁴⁵ Vrd. Sinzheimer, lk. 84. - Hueck / Nipperdey, lk. 448 j.

Et koalitsioon luuakse või et koaleerutakse ikkagi teatud eesmärgil, teatud sihtide taotlemiseks, mis on võimalik vaid tegevusega, siis vabadus eksisteerida tähendab sisuliselt vabadust funktsioneerida, tegutseda oma ülesannete täitmiseks.

Alles kollektiivi tegutsemisvabadusega saab indiviidi koaleerumisvabadus oma mõtte.

Koalitsiooni tegevusele ja ülesandele pööramegi nüüd tähelepanu.

II Töövõtjate kutseühing kutseühinguna.

A. Töövõtjate kutseühingu ülesanded.

Nagu mainitud, iseloomustub koalitsioon kutseühinguna

p e r d e y, lk. 451. - Das Recht der beruflichen Vereinigung I, lk. 66.

oma ülesande poolest, milleks on kutsehuvi de
teenimine.

Et kutsehuvi tavalises kõnekeeles on võrdlemisi laiali-
valguvate piiridega mõiste, tuleb teda veidi täpsemalt si-
sustada.

Kõigepealt võib öelda, et kutsehuvi on huvi, mis tekib
inimesel seoses tema kutsega. Kutse tähen-
dab tegutsemist selleks, et luua ainelisi tingi-
musi eksisteerimiseks. Kutseline tegevus
on ainult majanduslikult motiveeritud tegevus.⁴⁶
Nii on ka kutsehuvi materiaalne huvi; õieti ta hõl-
mab valdava osa⁴⁷ inimese materiaalseist huvest.

Töövõtja kohta võib väita, et ainelised tingimused te-
ma eksisteerimiseks määratakse töö eest saadava
ekvivalendiga. Selle all ei tule mõista mitte üks-
nes palka, puhkust, pensioni, sotsiaalkindlustust, vaid ka näi-
teks töötamis- ja hügieenilisi tingimusi kätistes jne. Kõike

⁴⁶ Kui majanduslikult kindlustatud isik nn. puhata
huvi pärast pühendub mingile tööle, /nt. rikas aad-
lik hakkab ohvitseriks/, siis sageli räägitakse sellest
tööst kui selle isiku "kutsest". Käesolevas arutluses
tuleb aga "kutset" mõista kitsamalt.

⁴⁷ See asjaolu ongi primaarseks põhjuseks koalitsioonide
suurele osatähtsusele peaaegu kõiki-
de riikide sotsiaalses ja õiguslikus elus.

seda võime tähistada väljendiga töötingimused. Igal töövõtjal on huvi saavutada paremaid töötingimusi. Säärane huvi ongi kutsehuvi.

Seega võime väita, et kui koalitsioon teenib kutsehuve, siis ta taotleb oma liikmeile paremaid töötingimusi. Kutsehuvide teenimise kõrval võib koalitsioonil olla, niivõrd kui seda lubab riik, ka teisi ülesandeid. Oma suhtelise tähtsuse poolest võivad nad võrduda kutsehuvide teenimisega või isegi ületada selle. See asjaolu iseenesest ei võta aga koalitsioonilt tema koalitsiooni-omadust. Muidugi, kui korporatsioon asutati just mingisuguste "teiste" ülesannete teenimiseks ja töötingimuste parandamist taotellakse vaid muuseas, siis võib tekkida kahtlusi sellise korporatsiooni kvalifitseerimises koalitsiooniks. Nagu näeme, sõltub siin kõik määrast.

Nii võib koalitsioon taotella poliitilisi sihte, tähendab, taotella võimu saavutamist või juba saavutatud võimu säilitamist riigis. Et ka poliitilised sihid oma lõpptaotluses suunduvad inimese "elujärje parandamisele" - seega ka tema töötingimuste parandamisele, võiksid seguneda koalitsiooni ja poliitilise partei mõisted.

Siin tuleb aga vahet teha.

Koalitsioon on majanduslik korporatsioon. Ta taotleb töötingimuste parandamist otseselt ja põhimõtteliselt ainult oma liikmete suhtes, avaldades mõju võimudele, kellest sõltub töötingimuste parandamine. Niivõrd kui partei taotleb töötingimuste parandamist, teeb ta seda kaudselt. Tema tegevus on esmajoonel suunatud võimu saavutamisele või säilitamisele riigis ja alles selle kaudu kutsehuvide teenimisele. Peale selle, partei taotleb põhimõtteliselt terve rahva ja mitte ainult oma liikmete töötingimuste parandamist. Partei on poliitiline korporatsioon.

B. Töövõtjate kutseühingu tegevus.

Oma ülesannete täitmiseks koalitsioon arendab mitmesugust tegevust.

Kui eelpool mainisime, et koaleerumisvabadusest järeltub koalitsiooni vabadus eksisteerida ja seega ka funktsioneerida, ei tähenda see siiski piiramatut tegevusevabadust. Koalitsioon ei tohi ainuüksi koaleerumisvabaduse põhjal valida mistahes vahendeid oma ülesannete täitmiseks.⁴⁸

⁴⁸ Vt. Hueck / Nipperdey, lk. 435 j.

Nagu koalitsiooni enese, nii ka vahendi lubatavuse määrab riik.

Asudes koalitsiooni tegevuse, funktsioonide vaatlemisele, võime, nagu igaski õiguskorras, p õ h i f u n k t s i o o n i d e n a eristada nii n o r m a t i i v s e t kui n o r m i v a b a, nii s e a d u s a n d l u s -, h a l d u s - kui k o h t u f u n k t s i o o n i.

Võiks tunduda õigeimana koalitsiooni funktsioonid kategoriseerida vastavalt eeltoodud liigitusele l i i k i - d e s s e ja neid vaadelda sellest aspektist. Kuigi säärane menetlus oleks s ü s t e e m l i k k u s e mõttes õigeim, pole ta koalitsiooni olemuse mõistmiseks ometi o t s t a r - b e k o h a n e. Koalitsiooni funktsioonid grupeeruvad oma loomu kohaselt teisiti, haarates ühte ja samasse gruppi funktsioone nii normivabast kui normatiivsest, nii seadus-andlus-, haldus- kui kohtufunktsioonist.

Pole ka mõtet käsitleda k õ i k i mõeldavaid koalitsiooni funktsioone; piisab sellest, kui nimetame ja selgitame i s e l o o m u s t a v a m a i d.

Eelkõige on aga ikkagi tarvis ü l d i s e l t peatuda n o r m a t i i v f u n k t s i o o n i teostamisel loodavate a k t i d e j u u r e s.

Koalitsioon on õigustatud looma õigust. Et ta on riigisse inkorporeeritud ühik, peab see õigus, nagu igasugune normivaba tegevuski, olema kokkukõlastatud riikliku õigusega.⁴⁹

Kuna riik ja osariik annavad enesele põhiseaduse, mida nad rakendavad seaduste, määruste ja üksikaktidega, on koalitsiooni kõrgemajõuliseks aktiks määrus, mis enesestmõistetavalt peab vasta-

⁴⁹ On mõeldav, et koalitsioon oma elu korraldab riiklikust õigusest erineva õiguse alusel, et ta loob õigust, mille ideoloogia on konkureeriv ja kontraarne riikliku ideoloogia suhtes /Kliimann, op. cit., lk. 110/. Seda juhtub just kapitalistlikku majandussüsteemiga riiges, eriti aga neis, kus majandust ja õigust arendatakse liberaalsete põhimõtete kohaselt. Koalitsioonid, hõlmates oma liikmeskonnaga peamiselt proletariaati, võivad kujuneda viimase klassivõitluse organiteks kodanluse vastu. Et liberaalseis riiges proletariaadil sageli lubatakse arendada ja propageerida riikliku ideoloogiaga vastuolus olevat õigust, võib koalitsioonidegi õigus vastavas osas osutada hingestatuks antietatistlikult.

Tüüpilisema näitena koalitsiooni säärasest rakendumisest klassivõitluse teenistusse esineb romaani rahvaste hulgas liberalismi õitseagadel levinenud sündikalisim, eriti oma ultra-radikaalsel, anarhistlikul kujul. /Vt. Joona, op. cit., lk. 16/. Siinkohalt tuleb tähendada, et koalitsioon oma tegevuse anti-riiklikus osas ei esine koalitsioonina, /vähemalt käesolevas töös esitatud mõttes/ vaid hoopis ekstraetatistliku ühikuna. /Vt. Kliimann, op. cit., /ib./.

ma põhiseadusele ja seadustele.⁵⁰

Koalitsiooni määrused kuuluvad s t a t u u t i d e liiki ja on r i i g i h a l d u s e määruste suhtes d e t s e n t r a l i s t l i k u d a k t i d .⁵¹ Seepärast asuvad nad viimaste suhtes ka ü h i s e l t a s e m e l ja omavad nendega v ö r d s e t j ö u d u .⁵² Sel põhjusel on mõeldavad ka k o n f l i k t i d koalitsiooni ja riigihalduse määruste vahel. Need lahendatakse siis põhimõtteliselt h a l d u s k o h t u s .⁵³

Asudes koalitsiooni iseloomustama tema üksikute funktsioonide kaudu, eristame kõigepealt t e g e v u s e , m i s l o o b e e l d u s i koalitsiooni funktsioneerimiseks. Sääraste eelduste olemasolul koalitsioon arendab kas s i h i k o h a s t , s . t . säärast, millega ta taotleb oma ülesannete täitmist, või m i t t e s i h i k o h a s t tegevust.

⁵⁰

Vt. ib.

⁵¹ Vt. A r t u r - T ö e l e i d K l i i m a n n , Administratiivakti teooria, Tartu 1932, lk. 183.

⁵² Vt. ib.

⁵³ Vt. op. cit., lk. 183 j.

Igal koalitsioonil on mingisugune põhikord, mille alusel ta teostab oma funktsioone. Põhikorda väljendab tavaliselt põhikiri. Põhikirja andmisel, õieti tema sisustamisel võib koalitsioon olla väga erineval määral seotud. On põhikirja sisu mõne kõrgemajõulise akti poolt sättimata, toimib koalitsioon tema sisustamisel suvaliselt. Põhikiri on sel juhul õieti määruseks praeter legem. Piiratud on koalitsiooni suva siis, kui põhikorra üldised küsimused on korraldatud kas seaduse või mõne teise superordineeritud aktiga. Üksikasjalikum normeering kuulub sel juhul koalitsiooni pädevusse, kusjuures põhikiri osutub määruseks intra legem.

Kuid põhikirja sisu võib olla ülaltpoolt sätitud täielikult, igas üksikasjas. Sel puhul räägitakse normaalpõhikirjast. Viimane antakse tavaliselt riigihalduse määrusena. On aga ka mõeldav, et normaalpõhikirja annab oma liikmetele koalitsioonidele mingisugune kutseseühingute liit.

Normaalpõhikiri antakse ikka paljudele koalitsioonidel ühesugusena ja viimastel pole siis

muud teha, kui see lihtsalt võtta oma põhikirjaks. Nagu näha, tegutseb koalitsioon siin absoluutselt suvatult. Samal määral suvatult tegutseb koalitsioon ka siis, kui talle lihtsalt antakse põhikiri superordineeritud instantsi poolt. Ometi ei tohi säärast konkreetse koalitsiooni põhikirja ära seada normaalpõhikirjaga: esimene antakse vaid ühele, konkreetsele / nt. "x" / koalitsioonile, kuna teine, nagu mainitud, paljudele; esimesel juhul pole vastava koalitsiooni mitteksisteerimine põhikirja andmisel mõeldav, kuna aga normaalpõhikirja andmisel võib see koalitsioon, kes ta hiljem oma põhikirjaks võtab, veel mitte eksisteerida.

Koalitsiooni siseelu korraldamise alal põhikirjale järgnevad kehtejõult kodukorrad, koosolekutekorrad jne., viimastele omakorda mitmesugused üksikaktid.

Järgnevas asume üksikasjalikumalt vaat lema koalitsiooni tegevust, pöörates seejuures peamise tähelepanu sihikohastele funktsioonidele, tähendab sellistele, millega koalitsioon teostab oma ülesan-

net - TV töötingimuste parandamist.

Töötingimused oma valdavas enamuses korraldatakse normidega. Tähendab, koalitsioon peab kõigepealt omama õigust mõjustada nende normide loomist - kas võttes osa normiloomingust või luues neid ise.

TV-le lähimaks töötingimuste määrajaks - vastavate normide loojaks - on tööandja.⁵⁴ Viimase käitumist normiloojana sätitakse aga teatud ulatuses riigi poolt. Peale selle võib riik ka ilma tööandja vahenduseta töötingimusi korraldada.

Tähendab, koalitsiooni seisukohalt on kaks keskust, kaks võimu, mida kui normideloojaid tuleb mõjustada - tööandja ja riik. Nii eristamegi koalitsiooni sihikohase tegevuse normiloominguga seonduva osa kahte gruppi: suhted tööandjaga / 1 / ja suhted riigiga / 2 / töötingimusi korraldavate normide loomisel.

Koalitsiooni kontakt tööandjaga kannab kas rahu- või sõjavähekorra ilmet, vastavalt

54

Siinkohal ei tule tööandja all mõista mitte ainult "tööd andvat" ettevõtjat, vaid üldse isikut või isikute gruppi, kes TV-ga astub töövähekorra.

sellele, kas töötingimuste parandamist taotellakse leppeliselt või võitluse teel. Sel alusel vastavad funktsioonid eristuvad kahte alagruppi.

Kõigepealt pöörame tähelepanu esimesele alagrupile.

Töötingimuste peamiseks sättijaks on tööleping. Oma ülesande kohaselt koalitsioon peab omama mõju töölepingu sisule. Töötingimuste üldine sättimine töölepingutes kuulub viimasel ajal riigi funktsioonide hulka. Seadustes määratakse kindlaks töölepingute obligatoorne sisu tavaliselt kõikide TV ja tööandjate suhtes. Teatud kontingendi säärase isikute suhtes aga, nagu seda on ühes käitises, ühes tööharus või ühe kutse alal töötavad isikud, võidakse töötingimuste üldise sättimise õigust omistada ka intraetatislikele korporatsioonidele⁵⁵ või teha see koguni nende kohuseks. Niiviisi antakse koalitsioonidele tariifivõime.⁵⁶ Sellega varustatult viimased sõlmivad tööandja või nende kollektiiviga tariifilepingu⁵⁷. Selles määratakse kindlaks:

⁵⁵ Vt. Kaskel, lk. 20.

⁵⁶ Vt. op. cit., lk. 24.

⁵⁷ Vt. op. cit., lk. 21. - Kliimann, op. cit., lk. 191.

üldnormidena - üldised töötingimused, nagu nad peavad esinema individuaalseis töölepinguis⁵⁸ ja üksiknormidena - tariifilepingu sõlmijate omavahelised õigused ja kohused.⁵⁹

Et tariifilepinguga sätitakse vaid üldisi töötingimusi, vajab sättimist veel T V e l u k ä i t i s e s., tähendab töökord jne. Ka selliste normide loomisele võib ulatuda koalitsiooni mõju. Kõigepealt on võimalik, et koalitsiooni se sõlmib käitise juhiga /resp. tööandjaga/ kollektiivlepingute teise tüübina käitislepingu.⁶⁰

Peale säärase otsese mõjustuse võib koalitsiooni mõju siin olla veel kaudne. Seda on ta juhul, kui käitislepingu sõlmijaks ei ole koalitsioon, vaid temast lahus olelev vastava käitise töövõtjate organisatsioon või esindus. Viimane võib siis vastavate normide loojana seista faktiliselt koalitsiooni mõju all.⁶¹

Mis puutub kollektiivlepingute sõlmimisse koalitsiooni enese poolt, siis siin ta n.ö. esindab oma liikmeid. Teda võidakse arvata aga ka terve käitise,

⁵⁸ Vt. K a s k e l, lk. 19.

⁵⁹ Vt. op. cit., lk. 21.

⁶⁰ Vt. V i h a l e m, lk. 12. - Das Recht I, lk. 117.

⁶¹ Vt. op. cit., lk. 118.

tööharu või kutseala töövõtjate esindajaks. Selleks avardatakse kollektiivlepingute üldnormide personaalset kehtivust TV kohta, kes koalitsiooni ei kuulu.⁶² Sellise personaalse avarduse mõte seisneb selles, et kõrvaldada koalitsioonile kahjulik konkurentss mitteliikmete poolt⁶³, tähendab, tema eesmärk on õieti saavutada käitise, tööharu või kutseala töövõtjaskonna solidaarsust.

Kui koalitsioon ja tööandja ei ole võimelised oma huvid tasakaalustama, tähendab, kui kollektiivlepingute sõlmimine ei tule toime, tekib nende vahel huvitüli.⁶⁴ See lahendatakse lihingu menetluses,⁶⁵ kusjuures huvide tasakaalustajaks saab lihinguorgan.⁶⁶

Mis puutub koalitsiooni osavõttu lihingust, siis õi-

⁶² Saksaa õiguse kohta vt. Kaskel, lk. 44: "Eine Erstreckung eines Tarifvertrags...erfolgt dadurch, dass der Tarifvertrag von der zuständigen Verwaltungsbehörde für "allgemeinverbindlich" erklärt wird, wodurch sein Geltungsbereich über die Beteiligten hinaus auf die Aussenseiter, also nicht- oder andersorganisierte Arbeitgeber und Arbeitnehmer erweitert wird." - Vt. ka Das Recht, I, lk. 111.

⁶³ Vt. ib.

⁶⁴ "Interessengegensätze." Vt. Kaskel, lk. 312.

⁶⁵ Vt. ib.: "Bei der Schlichtung handelt es sich um den friedlichen Ausgleich von Interessengegensätzen..."

⁶⁶ Vt. op. cit., lk. 354.

g u s e s i n e d a l i h i n g u m e n e t l u s e s
p o o l e n a j ä r e l d u b p a r a t a m a t u l t õ i g u s e s t s õ l m i d a k o l l e k -
t i i v l e p i n g u i d , k u i k o a l i t s i o o n i m õ j u v õ i b s i i n o l l a k a u l a t u s -
l i k u m - n i m e l t u l a t u d a k a l i h i n g u o r g a n i m o o -
d u s t a m i s e l e v õ i v ä h e m a l t k a a s t e g e v u s e l e s e l l e s .⁶⁷

Eelpoolkirjeldatud viisidel peamiselt toimubki koaliti-
siooni suhtlemine tööandjaga rahuvahekorras. Kui aga huvid on
sedavõrd antagonistlikud, et nende leppeline kokkukõlastus ei
tule toime, astub paremate töötingimuste saavutamise vahendina
leppe asemele s õ d a , v õ i t l u s .⁶⁸ Toimub jõuproov koa-
litsiooni ja tööandja vahel. Lahenduse ei otsusta mitte õigus-
tatumad ja suuremad huvid, vaid s u u r e m m a j a n d u s -
l i k v õ i m j a v a s t u p i d a v u s .⁶⁹

⁶⁷ Vt. ib.

⁶⁸ Heites pilgu tagasi koalitsiooni ajaloole, näeme, et
k o a l e e r u m i s v a b a d u s e t u n n u s t a -
m i n e o l i t i h e d a s s e o s e s v õ i t l u s v a b a d u s e
t u n n u s t a m i s e g a . Vt. Das Recht, I, lk. 75:
"Der Arbeitskampf ist mit der Entstehung und der Ent-
wicklung der Koalition unlöslich verbunden; gerade er
verlieh den Vereinigungen der Arbeitnehmer ihre Bedeu-
tung. Im Arbeitskampf äusserte sich zuerst die Betäti-
gung der Arbeitervereinigung nach aussen hin...Koaliti-
onsfreiheit galt als Anerkennung des Rechtes auf den Ar-
beitskampf, insbesondere des Rechts zu streiken, und

Töövõitlus erineb lihingust ainult v a h e n d i pool-
lest. Temagi s i h i k s on avaldada mõju normiloomingule ja
t u l e m u s e k s tavaliselt kollektiivleping.⁷⁰

On mõeldav, et koalitsioon peab töövõitlust mitte
m a j a n d u s l i k e l p õ h j u s i l, oma liikmete kut-
sehuvides, vaid ka näiteks s ü m p a a t i a ajendil mõne
teise koalitsiooni vastu, või s o l i d a a r s u s e t u n-
d e s t, või koguni p o l i i t i l i s t e l motiividel.

Säärane töövõitlus ei kuulu aga koalitsiooni sihikohaste
funksioonide hulka ja ei naudi isegi liberaalseis riiges
alati säärast vabadust ega kindlustust, nagu majanduslik töö-
võitlus.⁷¹

Ajalooliselt on töövõitluse peamiste t ü ü p i d e -
n a välja kujunenud s t r e i k ja b o i k o t t.
S t r e i g i puhul koalitsioon käsib oma liikmeil / või üht-
lasi kutsub üles mitteliikmeid / lõpetada töösuhtest tuleneva-
te kohustuste täitmine tööandja vastu.⁷² Ühtlasi võtab ta abi-

Beschränkung des Streikrechts als Verletzung der Koa-
litionsfreiheit." Sellest tagasivaatest selgub ka, miks
kapitalistliku majandussüsteemiga mais koalitsiooni va-
hel nimetatakse ka v õ i t l u s k o a l i t s i o o -
n i k s.

69 Vt. K a s k e l, lk. 373 j.

70 Vt. op. cit., lk. 370.

71 Vt. op. cit., lk. 373 j. - Vt. ka nota 68.

72 Vt. op. cit., lk. 376.

nõud tarvitusele oma käsu /või üleskutse/ täitmise tagamiseks. B o i k o t i puhul koalitsioon käsib oma liikmeid mitte astuda majanduslikeesse suhteisse tööandjaga - seega tegelikult mitte sõlmida ostu-, müügi- ega töölepinguid.⁷³

Olles käsitlenud koalitsiooni suhtlemist tööandjaga, vaatleme järgnevas tema mõju ka r i i k l i k u l e n o r - m i l o o m i n g u l e - s o t s i a a l s e a d u s a n d - l u s e l e.⁷⁴

K õ i g e p e a l t võib koalitsiooni tegevus seisneda nõuandmises normeloovalle riigiorganeile. Neil on seega tegemist konsultatiivse tegevusega. Seejuures on koalitsiooni seisukoht kas o b l i g a t o o r n e või f a k u l t a t i i v n e, vastavalt sellele, kas normeloov riigiorgan on k o h u s t a t u d arvestama koalitsiooni seisukohti teatud küsimusis, või on ta selleks ainult õ i g u s t a t u d.

⁷³ Vt. ib.

⁷⁴ Selle kohta vt. üldiselt Das Recht, peatükki "Die Beteiligung der Berufsvereine am Staatsleben," lk. 122.

Kuid koalitsioon võib, t e i s e k s, tegutseda ka d e l i b e r a t i i v s e l t, seejuures kas algatades teatud aktide andmist või koguni andes neid ise.

Nii konsultiivne kui deliberatiivne tegevus võib olla kas o t s e n e või k a u d n e. E s i m e s e l juhul koalitsioon tegutseb k o a l i t s i o o n i n a, s.t. t e m a l t küsitakse nõu, t e m a algatab või annab teatud akte. T e i s e l juhul koalitsioon saadab oma . e s i n d a - j a d vastavaisse nõukogudesse ja deliberatiivseisse asutusse, mõjustades nende kaudu normiloomingut.

Vaatlesime koalitsiooni tegevust normide loomise alal töötingimuste parandamiseks. Et aga saavutada nende f a k t i - l i s t p a r a n e m i s t loodud normide kohaselt, tuleb viimaste järgi ka käituda. Säärase passiivadressaatide käitumise kindlustamiseks võib riik koalitsioonilegi asetada mitmesuguseid kohuseid ja õigusi.

Kõigepealt, koalitsioon võib tegutseda k o n t r o l - l i v a l t, teostades valvet passiivadressaatide käitumise üle ja võttes selle õigusvastasuse korral ette vastavaid samme töövõtjate huvide kaitseks.

Nagu konsultiivne ja deliberatiivne tegevus, võib kont-

rolliv tegevuski toimuda kas o t s e s e l t või k a u d -
s e l t.

Normide täitmise eest hoolitseb koalitsioon ka sellega,
et ta e s i n e b v ö i s t j a n a k o h t u i s, olles
seejuures sageli võimeline e s i n d a m a oma liikmeid nen-
de õigustülides.⁷⁵

Koalitsioon võib aga kohtute alal tegutseda ka k r e -
a t i i v s e l t, moodustades lepitus- ja vahekohtuid või
võttes osa nende loomisest.

Peale tegevuse normiloomingu ja normide täitmise kind-
lustamise aladel teotseb koalitsioon sihikohaselt ka siis,
kui ta o t s e s e l t r a k e n d u b TV töötingimuste
parandamisele, teostades näiteks sotsiaalkindlustust⁷⁶ ja
töövahendust või võttes osa vastavst tegevusest.

⁷⁵ Vt. Das Recht, I, lk. 127.

⁷⁶ Vt. op. cit., lk. 129.

III Töövõtjate kutseühing töövõtjate ühinguna.

A. Töövõtja mõiste.

Nagu selgub juba väljendist, pole töövõtjate kutseühing mitte mistahes KÜ, vaid ainult säärane, mille liikmeiks on töövõtjad. Koalitsiooni mõiste mahu selgitamiseks on seega vaja piiritada TV mõiste.

Kõigepealt, TV on isik, kes sammu b
mingisugust tööd.⁷⁷

Selline töö pole, teiseks, iseseisev, nagu näiteks erapraktikat omava arsti töö, vaid sõltuv.⁷⁸ Tööprotsessis TV peab alistuma teise isiku juhiseile ja näpunäitele.

Kolmandaks, TV säärane sõltuvus, tema kohus täita teise isiku käske, ei ole tingitud ei TV majanduslikust nõrkusest, ei rajane ka mingile eetilisele normile jne., vaid just õigusnormile; see sõltuvusvahekord on õiguslik.

⁷⁷ Vt. Kaskel, lk. 66 j.

⁷⁸ Vt. ib.

Ja n e l j a n d a k s, mainitud juriidiline vahetõke ei teki pretseptiivselt, vaid dispositiivselt, e r a õ i - g u s l i k u tehingu alusel. Sääraseks tehinguks on t õ õ - õ i g u s l i k t õ õ l e p i n g.⁷⁹

Esitatud tunnuste kaudu eraldub kõikidest kodanikest töövõtjate kontingent, kes moodustabki koalitsiooni liikmeskonna. Muidugi võib k e h t i v õ i g u s töövõtjaks arvata ka isikuid, kes ei ole teoreetilises mõttes TV. Samuti võib kehtiv õigus lubada koaleeruda ka mittetöövõtjaid või viimaste kutseühingud arvata juriidiliselt võrdseks koalitsioonidega.

On tavaline, et a j u t i s e l t t õ õ t u d "töölised" loetakse töövõtjaks ja et nad võivad kuuluda koalitsioonidesse.

B. T õ õ v õ t j a t e o r g a n i s e e - r u m i s e a l u s e d.

Koalitsioone oleleb riigis mitte üks, vaid p a l j u.

⁷⁹ Vt. ib. ...

Tekib seega küsimus, kuidas jaguneb töövõtjaskonna, s.t. kõikide töövõtjate, koaleerunud osa üksikute koalitsioonide vahel. Teiste sõnadega, milliseil aluseil TV organiseeruvad.⁸⁰

Põhialuseid, s.t. selliseid, millistest üksalati esineb organiseerumise alusena, on kaks. "Kutseühingu" väljend juba viitab sellele, et üheks neist on kutse ehk amet. Sel juhul ühise kutse alal töötavad TV kuuluvad ühisesse koalitsiooni ehk: TV kuulub N. kutseühingusse seepärast, et ta omab n. kutset.

Peale kutselise aluse organiseerutakse, teiseks, veel tööharude järgi. Tööharu mõistet pole kahjuks võimalik täpselt sisustada, seda enam, et teda tavalises kõnekeeleski tarvitatakse väga erinevas mahus. Tema ligikaudseks sisustamiseks võib kõigepealt öelda, et ta hõlmab mitmesugused tööndusharud. Üheks tööharuks võib aga lugeda ka tervet gruppi sarnast iseloomu omavaid kutseid.⁸¹ Ka töökohta järgi võidakse isikuid arvata teatud tööharusse.⁸² Peale esitatute on aga

⁸⁰ Organiseerimisaluste kohta vrd. Kaskel, lk. 275 j.

⁸¹ Hueck / Nipperey, lk. 455.

⁸² Näiteks kõik inimese tervise eest hoolitsevad kutsed.

⁸² Näiteks kõik sadamates töötavad isikud.

mõeldavad teisedki pidepunktid isikute arvamiseks ühte või teise tööharru. Kui koalitsioon on organiseeritud tööharu põhimõtetel, siis võib analoogiliselt kutselise alusega väita: TV kuulub N. koalitsiooni seepärast, et ta töötab n. tööharus.

Ühega ülalnimetatud organiseerimise põhialuseist kombineeruvad kõrvalalused. Nii organiseerutakse veel tööiseloomu, maailmavaate ja lõpuks territooriumi alusel. Kõrvalalusteks on mainitud kolm alust seepärast, et nad esinevad ikka põhialuse kõrval, temaga koos, mitte kunagi üksikult. Pole ju mõeldav, näiteks, TV kuulumine teatavasse koalitsiooni ainult seepärast, et ta omab nii- ja -niisugust maailmavaadet. Alati peab figureerima üks põhialuseist.

Vaatleme kõrvalaluseid üksikult. Tööiseloomu järgi olelevad teatava kutse või tööharu alal eraldi tööliste ja teenijate koalitsioonid, vastavalt sellele, kas TV tööprotsessis prevaleerib füüsiline või intellektuaalne moment.

Maailmavaate alusel on mõeldav nt. kommunistlike ja sotsiaaldemokraatlike koalitsioonide eraldi eksistents.

Territoriaalse aluse rakendudes

teatud kutseala või tööharu töövõtjad, kes elavad riigi ühes territoriaalses allühikus, moodustavad selle ühiku vastava koalitsiooni. Territoriaalne alus võib erandlikult rakendamisele tulla ka põhialusena. See toimub tavaliselt väiksema elanikearvuga territoriaalseis ühikuis, kus kõik selle ühiku koaleerunud töövõtjad, vaatamata nende kutsele või tööharule, moodustavad ühise koalitsiooni.

Nagu töövõtjad ühinevad, võivad nende kutseühingud liituda ja moodustada töövõtjate kutseühingute liidu. Liitumine võib nagu ühineminegi, toimuda ülalesitatud viiel alusel.

Seevastu koalitsiooni jagunemine osakondadeks toimub peamiselt territoriaalsel alusel.

Seoses organiseerumise aluste käsiteluga on oluline puudutada ka monopoolsuse printsiipi organiseerumise juures. Selle põhimõtte kohaselt ei tohi paralleelselt oleleda mitu koalitsiooni. Viimas-

te vahel on kõrvaldatud konkurents sellega, et ühele koalitsioonile on antud monopoliseeritud. Töövõtjal pole sel juhul valikut: tahab ta koaleeruda, on ta sunnitud astuma just teatavasse koalitsiooni.

Nagu selgub, kitsendatakse monopoolsuse printsiibi rakendamisega nii objektiivset kui subjektiivset koaleerumisvabadust.

Osundatud kirjandus.

E r d e l, A n n t o n, Das Arbeitsrecht, I Teil: Kollektives
Arbeitsrecht, Leipzig 1923.

H u e c k, A l f r e d / N i p p e r d e y, H. C., Lehrbuch
des Arbeitsrechts, Mannheim - Berlin - Leipzig 1930.

J o o n a s, E., Ametiühingulise liikumise üldajalugu, Tallinn
1939.

K a n d e l e r, H e r m a n n, Die Stellung der Berufsverbän-
de im öffentlichen Recht, Berlin 1927.

K a s k e l, W a l t e r, Arbeitsrecht, Berlin 1928.

K l i i m a n n, A.-T. Õiguskord, Tartu 1939.

Id. Administratiivakti teooria, Tartu 1932.

S i n z h e i m e r, H u g o, Grundzüge des Arbeitsrechts,
Jena 1927.

V i h a l e m, P a u l, Kehtiv tööõigus, autoriseeritud kons-
pekt, Tallinn 1939.

Das Recht der beruflichen Vereinigung, Band I, Genf 1927 ja
Band II, Genf 1928.